

καμία σταθερή γνώση για τα κοινωνικά του συφέροντα, και παραδέρνεται από τις αεροθεωρίες και τις αεροκουθέντες κάθε του εκμεταλλευτή. Ο στρατός του εκμεταλλεύτηκε την πνευματική του κατάντια και τον έσκουνησε σε ψεύτικη επανάσταση, για να ωφεληθεί του λόγου του. Η πολιτική της πλουτοκρατικής ολιγαρχίας τον γλείφει σαν ψωρόσκυλο πετώντας του κανένα κόκκαλο, για να τον φέρη στα θολά νερά της και να τον πνίξη μία και καλή. Κι ο λαός αυτός ο χαζός άνθρωπος πλανιόμενος σε πολυσύχναστο δρόμο, γυρίζει από δω κι από εκεί να ακούη όλους γύρω του και μονάχα δε σκύβη μέσα του να ακούση τον εαυτό του, να νοιώση τη δύναμή του και να διαλέξη από τον δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει.

ΤΗΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗ Κεραική διαβάστηκε στο Πανεπιστήμιο από το Μιστριώτη ή κρίση του φαινομένου Σεβαστοπούλου αγώνα για την καλλιέργεια και την εξύψωση της καθαρεύουσας. Το να λέη ανοησίες κι ασυναρτησίες ο γερο Μιστριώτης δεν είναι καθόλου παράξενο πράγμα. Έκείνο που μας ξαφνιάζει μονάχα είναι που ύστερα από τόσες εθνικές υποφέρειες, βρίσκονται άνθρωποι που του προσέχουν τα λεγόμενα και τονε θαμίζουν. Τόσο βαθιά λοιπόν έχει προχωρήσει το πνεματικό σαράκι στη φυλή μας; Εύτυχως που οι θαυμαστές του αυτού είναι από τους πιο γεροαποληθές του κλασικού μας τόπου, Κανελλίδηδες, Καλαποθάκηδες, Μαυρομιχάληδες και τέτοιοι. Όλοι όσοι ξετίναξαν από πάνω τους τη μούχλα του προγονισμού, ακούνε τις φωνές του Μιστριώτη και ξεκαρδίζονται από τα γέλια.

ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ τις προάλλες στην εθνική μας γιορτή ακούστηκε η δημοτική γλώσσα επίσημα σε προσφώνηση από τους φοιτητές μας στο στεφάνωμα της στήλης του 'Ιερού Λόχου στο Πελοπόννησο. Τα γενναία παιδιά της «Φοιτητικής Συντροφιάς» το καταφέρναν κι αυτό. Κάθε χρόνο ίσα με τώρα ακουγότανε οι ίδιες τυπικές λέξεις, ή ίδια νερόβραστη ρητορική, ή ίδιος απόκοτος φαρισαϊσμός. Οι φοιτητές που αποτελούσαν την πιο ζωντανή έλπίδα του έθνους, τυλιγότανε σε νεκροσάβανα για να γιορτάσουν τον ξεσκαλισμό της Ρωμιοσύνης. Τους βάραινε ή άμορφωσία τάχατες, για ή άτιμη παράδοση τω «Βυζαντινών» και των «Ορσεταϊκών»;

Όπως και να είναι, το σημαντικό βήμα που γίνηκε φέτος έδειξε πως ή νιότη μας έρχεται κορωνιασμένη με την Πίστη και την Παλληκαριά, να σπάζη το τέρας του Δασκαλισμού, που ρούφηζε σταλιά σταλιά το αίμα μας έκατο χρόνια τώρα. Κ' έτσι την ίδια μέρα σε να γιορτάστηκε ή απολύτρωση του Γένους από τους δυο μεγάλους Τύραννους: τον Τούρκο και το Δάσκαλο.

αισθητικά αυτή ή ιδέα άπαιτεί και την αρμόδια καλλιτεχνική έκφρασή της και σ' αυτό είναι, θαρρώ, ή μεγαλύτερη αποκλειστικότητα και μονομέρεια της ασσιαλιστικής κριτικής προσπαθείας, που αφού το φέρνει ο λόγος ή; είπωται και τούτο άκομχ στον κ. Π. Φλ., πως ο σκοπός της δεν είναι να ξαναφέρει στον ίδιο δρόμο τους τις αποπλανημένες Μούσες, όπως την εφινέβεται, μα να παί μόνο κι αυτή τη γνώμη της μέσα στις πολλές που λέγονται για την πνεματική μας κίνηση. Θάνα βέβαια χαρά της αν προσεχτεί από κάποιον, όπου μπορεί να λείει κάτι σχετικά σωστό. Πως δε φέρνει την 'Αλήθεια το ξέρει πρώτη ή ίδια, όπως το ξέρει και πόσο άπλετη κι άδύναμη είναι. Πέρα από τη δύναμή του δεν μπορεί να βγει κανένας με κανένα τέντωμα. Και τώρα θα της έφτανε αν της γνωριστεί από τον κ. Π. Φλ. πως και τούτη ή πλατύτερη άνάπτυξη μιας γνώμης, που είπα προτίτερη για έναν ποιητή, βγαίνει έξω από κάθε προσωπική συμπάθεια ή το αντίθετο, και μπορεί να βεβαιώσει πως θάνα προθυμην να μολογήσει την πλάνη της, αν ο κ. Π. Φλ. ή όποιος άλλος της άποδείξει πως ή αξία του ποιητή του «Αδωδεκάλογου» είναι άλλου κι όχι εκεί που αυτή τη βρίσκει, πως εκείνο που θαρρεί γ' άντιποιητικό κι άντικαλλιτεχνικό στο έργο του, είναι ή άληθινή άντίληψη της τέχνης, πως τέλος ή

Η ΑΡΒΑΝΙΤΙΑ σηκώθηκε ζητώντας να ξετινάξη την Τούρκικη σκλαβιά. Δεν ξέρουμε για την ώρα αν ή Τουρκιά θα μπορεί να σούση την επαναστατική φλόγα και να χτυπήση το κίνημα. Μα κι αν το κίνημα αυτό δε θα κερδίση τίποτα, γιατί σε λίγο πάλι θα σηκωθεί ο παλληκαριότος λαός γυρεύοντας τη λευτεριά του, με δύναμη και θάρρος περισσότερο. Είναι ντροπή για την Εύρώπη, για τις ιδέες που κυριαρχούν στην Εύρώπη, είναι ντροπή στον αιώνα του πολιτισμού και της κοινωνικής λευτεριάς, να δυναστεύουνται κάτω από τα μάτια της τέτοιοι δυνατοί μα άτυχοι λαοί, με τέτοιους άσπλαχνους τρόπους. Τους πατήσανε τον εθνισμό, τους πατήσανε τη γλώσσα, τους πατήσανε τη θρησκεία. Μα ήρθε ή δική ώρα να έλπίσουμε στην ένωμένη δύναμή τους, και με τη βοήθεια του Θεού να τραβήξουνε μπροστά για τη ρυλετική τους άποκατάσταση. Η Ρωμιοσύνη δεν έχει παρά άμετρες συμπάθειες να δείξη στον τέτοιον ίερόν αγώνα των άδερφών της.

ΟΙ ΔΥΟ άρχηγοί των προσωπικών κομμάτων που φάγανε την 'Ελλάδα, ο Θεοτόκης κι ο Ράλλης, συμφωνήσανε λέει να συμπράξουνε στις εκλογές της 'Εθνοσυνέλευσης, κ' έτσι να βγάλουνε δική τους πλειονοψηφία και να κάμουνε ό,τι τους συμφέρει.

Νά! το σημείο που μπορεί κανείς να ζυγιάση τα προσωπικά κόμματα. Οι δυο όχλοι, μόλις καταλάβανε πως κιντνεύει ή έξουσία να μείνη για πάντα χαμένη από τα χλια χέρια τους, ένωθήκανε και πάνε να δουλέψουνε μαζί για τα συμφέροντά τους. Αν είτανε όμως άρχηγοί σε κόμματα με αρχές, ή τέτοια άνήθικη ένωσή θα μπορούσε ποτέ να γίνη; Μα οι Ρωμιοί δεν παίρνουνε χαμπάραι από τέτοια. Τραβάνε το δρόμο τους λατρεύοντας τους χαμοθεούς και προσκυνώντας το ρουτφίτι.

Π. Σ. ΔΕΛΤΑ

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

—ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ (με εικόνες του κ. Ν. Δύτρα).

—Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ (με εικόνες της Κας Σοφίας Λασκαρίδη).

Τυπώθηκε στη Λόντρα, σε διαλεχτό χαρτί και είναι καλλιτεχνικά δεμένο.

Πουλιέται στο βιβλιοπωλείο της «Εστίας» δρ. 3,50

ποιητική βαρίτητα του «Αδωδεκάλογου» είναι ίση ή άνωτερη από την «άτέλιωτη προσπάθεια» των «Ελευθερων πολιορκημένων». Κι αυτός μου φαίνεται πως είναι κι ο σκοπός της κριτικής, το να βοηθάει δηλ. στο να νύθονται καλύτερα τα πνεματικά δημιουργήματα. Κι όσο για την πρόχειρη και βιαστική αυτή δική μου κριτική δοκιμή, που ο κ. Π. Φλ. με άνάγκασε να κάμω, θα ήθελα να μην παρθεί πως έχει μοναχό σκοπό να δείξει τις σκοτινές μεριές της ποίησης και κριτικής του ποιητή του «Αδωδεκάλογου», μα σύνωρα να δύνονταν να βοηθήσει, έστω και σε μικρό, στο να νοηθεί που είναι ή μεγάλη αξία των φωτινών σημείων τους. Κ' έγω είμαι ο πρώτος που λυπάμαι γιατί από έλλειψη περισσότερων στοιχείων άναγκάστηκα να περιοριστώ σ' ένα μικρό μονάχα μέρος του έργου του ποιητή κ' έτσι να μη μπορέσω να χύσω πως περισσότερο στη θετικότερη όψη μιας προσωπικότητας, που όχι μόνο την τιμώ για τη μεγάλη σημασία του ποιητικού έργου και της γενικής δράσης της, αλλά και άτομικά δεν έχω παρά μόνο λόγους σεβασμού κι άγάπης, όπως χρωστάει να έχει κανένας μας σ' εκείνους που όδήγησαν τα πρώτα πνεματικά του βήματα.

Μόναχο, Δεκέβρης 1909.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Γ'

Η ΚΑΛΗ ΜΑΣ Η ΜΑΝΝΑ

Άς βγομε παρέξω, κατά τη θάλασσα, άς σταθεύμε πάνω σ' αυτό τάρχαμένο το βαποράκι που μαζεύει ταξιδιώτες για τα νησιά. Άφινε τους ταξιδιώτες κι άς μαζεύουνται. Ίστερα τους σεριανίζουμε αν προφτάσουμε. Κόιταζε τώρα όλόγυρά σου. Κόιταζε, κι αν μπορείς μην άπορέσης, πως γίνεται ναχη τέτοια Κόλαση τόσο μερσί! Είσεις σαν τί μου φαίνεται ή δοξασμένη αυτή ή «Επτάλοφος»; Σαν είδος εφτάφυχη άμαρτωλή που έγινε ρεζίλι στις άγκάλες των παιδιών της και των ψυχραιδιών της, που γέρασε στην κακορριζικιά, και πάλι στο μέτωπό της λάμπει μια χαρά, ή άναπνοή της—αυτό τ' άγέρι που μας χαδεύει—έχει μια γλώνα και δροσά, που στέκεσαι και ρωτάς: γίνεται μαθές αυτή ή παραλυμένη ναχη τέτοια κάλλη παρθενικά; Τι να τρέχη έδω!

Φίλε μου, πολύ άπλοδο πράμα. Η Πόλη, καθώς και πολλές άλλες χώρες, έχει μια μάννα που την άγαπάει και τη νοιάζεται και τη στολίζει μέρα και νύχτα, πρωί, μεσημέρι και βράδυ, τέτοιες άχάριστες κόρες έχει πολλές έδω στην Άνατολή αυτή ή μεγαλόκαρδη ή μάννα—ή άθάνατη ή Φύση. Που να την άγγίξη αυτή Τούρκος! Πέτρες και σκορπιούς γεμίζει το δρόμο της για να την τρομάξη, κι αυτή περνάει και στρώνει λουλούδια σε κάθε της πάτημα. Πηγάδια της άνοιξε να πέση μέσα και να πνιγή, μα κι αν πέση, βγαίνει πάλι από τα νερά σαν την Άφροδίτη και γεμίζει χαρά τον κόσμο. Όλο τη στολίζει, τη χαδεύει, την ξαναανιώνει την κακιά της κόρη, ως και τα κυπαρίσσια της, που πρέπει να είναι φαρμακωμένες οι ρίζες τους, ως και κείνα τα δροσίζεις, τα ήρέφει, τα μεγαλώνει.

Γλιστράει ή φύση από τα τούρκικα χέρια σε Νεράϊδα, κι όλο βλασταμώνει, άνεσταίνει, ζωντανεύει. Ός κ' έμας τα καταφρονεμένα δε μας ξεχνάει. Κόιτα τους επιβάτες, τί σπίθες βγάζουν τα μάτια τους! Τέτοια μάννα δεν τα ξεχνάει εύκολα τα παιδιά της. Τι φυλάει το αίμα τους. Μα μας εύρης έλους κ' έδω Ρωμιοί. Γλώσσα, γούστα, ευπνία, ρωμαίικα έλα. Όπου μπορούσε να βάλη τ' άγιο της χέρι, μας βράσταζε και μας γλύτωσε. Έκεί όμως που βρήκε χαζόκοινο θρόνο ή Τούρκος και μπήκε και καλοκάθισε και μας έκαμε κατοικιά του, μέσα στα μυστικά τα βόθρα της καρδιάς που ήσχαυρίζει ο άνθρωπος την εθνική την περηφάνεια και τη λησμονησιά του έγώ, μέσα σε κείνα τα βόθρα μήτε φύση μήτε πίστη δεν μπόρεσε να μπή και να διώξη τη βυζαντινή την άδιαφορία και την ταπεινωση κ' έτσι πηγαίνουν οι Πολίτες το μαύρο τους το δρόμο, από χρόνο σε χρόνο, από αιώνα σ' αιώνα. Χαλνάνει ή κόσμος τριγύρω τους, ή ύψη της γης άλλάζει, —και κείνοι μένουν άκλόνηστοι, μήτε τρέχα τους δεν άλλάζει.

Δ'

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Έπρεπε, φίλε μου, να πιάσουμε από την άρχή τη δουλειά. Όχι από τον Πατριάρχη στην Άγωσύνη του πηγαίνουμε και κατόπι.

Άρχή της δουλειάς μας έπρεπε να είναι τα Γράμματα. Αυτά είναι που κρατούν τις λαμπάδες και δείχνουνε στο Γένος το μεγάλο του δρόμο. Αυτά έπρεπε πρώτα να πάμε να προσκυνήσουμε, κ' ύστερα να σεριανίζουμε και την Πίστη. Θα μου πής πως τα Σκολιά τα βαρέθηκαν. Μα δεν είχα την άλφαβήτα στο νού μου. Γράμματα τώρα πάει να πη Έθνικέ Μεγαλειό, Έλληνισμός. Δεν είναι άνάγκη να γυρεύουμε δασκάλους που διδάσκουν την άλφαβήτα, πρέπει να βρούμε τους μεγάλους τους δασκάλους του Γένους, που κρατούν την τύχη της Ρωμιοσύ-

(*Η άρχή στον αριθ. 353.

νης με τὰ παρέμφατα και πασιζόνε να διώξουν τὰ χάλια της με τις δοτικές.

Αφίνουμε λοιπόν τὸ βαποράκι νὰ πάη στὴν Πρίγκηπο, και πηγαίνουμε στὸ μέρος ποὺ μαζεύνεται αὐτοὶ ποὺ σοὺ λέω.

Μιά σάλα, μιὰ ἔδρα στὸ βάθος και στὴ μέση ἀράδες ἀδεια καθίσματα. Γιὰ τὴν κακὴ μας τὴν τύχη δὲ μαζευτήκανε σήμερα. Κρέμας ποὺ δὲ θ' ἀκούσουμε κατιτίς ἀπὸ κανέναν ποὺ ξέρει τί λέει, κ' ἔχουμε μερικὸς τέτοιους ἔδω. Κι ἀκόμα μεγάλητερο κρέμα ποὺ δὲ θ' ἀκούσουμε τὴν καθάρια τὴ Βυζαντινὴ κορακίστικη, με τίς πιὸ καινούριες ἀντίκες ποὺ βγήκαν ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ἀρχαιότητος. Στὴν Ἀθήνα δὲν τὴν ἀκούς τὴν κορακίστικη τόσο καθάρια. Ἐκεῖ ξεχνοῦν κάποτες οἱ καθηγητὰδες και σοὺ πετοῦν και καμιά ρωμαϊκὴ λέξη. Ἐδὼ τέτοιες ἀταξίες δὲν ἔχει. Κάθε λέξη ζυγιασμένη, κάθε φράση ἀραδιασμένη με τάξη, ποὺ λές και σὲ Μουσείο τις βλέπεις.

Ἔτυχε νὰ παραβρεθῶ σὲ τέτοια Πολίτικη Συνεδρίαση μιὰ φορὰ. Τὰ καθίσματα εἴταν πέρα πέρα γεμάτα· εἴτανε «Χημεία» τὸ μάθημα. Καλὰ τὴν ἤξερε τὴ Χημεία ὁ Καθηγητὴς, και τοὺς ἄρεξε πολὺ τῶν Πολιτικῶν ἢ Χημεία. Μιάμιση ὥρα κάθονταν ἔδω και τὸν ἀκούγαν.

Βλέπεις; ἀπὸ τὴν οὐρὰ ἔπιπες τὴ δουλειὰ κι ὁ Πολίτης. Ἀρχίζει τὴν ἐθνικὴ προκοπὴ ἀπὸ καὶ ποὺ τὴν τελειώνουν οἱ ἄλλοι. Ἐμεῖς, ποὺ τὴ μύτη μας δὲν ξέρουμε νὰ διαφεντέψουμε ἂ μᾶς φοβερίξῃ με τὸ γρόθο τοῦ ξένου, ποὺ δὲν μποροῦμε μήτε νὰ παινευτοῦμε πῶς μᾶς θάψουνε μέσα σὲ χῶμα δικό μας, καθίζουμε σ' αὐτὰ τὰ θρανία με ραχάτι κι ἀκούμε τῆς Χημείας τὰ θάματα. Καλὰ ποὺ δὲν εἶναι κοντὰ μας κανέναν τους. Θὰ μᾶς ἔδραζε λόγο γιὰ τὸν ἱερὸ τὸ σκοπὸ τῆς «Παιδείας». Θὰ μᾶς ἔλεγε πῶς αὐτὴ ἡ ἔδρα ποὺ βλέπουμε, κ' οἱ ἄλλες ποὺ δὲν πῆγαμε νὰ τις δοῦμε, εἶναι «Βωμοὶ Μουσῶν», εἶναι «ἀγκυραὶ ἐθνικῆς σωτηρίας». εἶναι «ἡ δύναμις...» Με τὸ συμπάθειο, καθηγητὴ μου, ἔμορφα πράματα λές, ἔμεῖς ὅμως συλλογιστοῦμαστε κ' ἐν' ἄλλο, πῶς κάποια ἀπελέκητα ξύλα ἀπὸ τὴν Ἰδρα κι ἀπὸ τὸ Σοῦλι διδάξανε μιὰ φορὰ τὸ ἔθνος Χημεία πὺς χρησιμὴ ἀπ' αὐτὴνα ποὺ ἀκούσα δὴ μέσα. Κι ὅσο γιὰ τὴ δύναμη ποὺ μᾶς ψάλλεις, ἤθελα νὰ ξέρω πόση τέτοια δύναμη ἔχανε μαζεμένη μέσα στὶς κάππες τους ἐκεῖνοι ποὺ κατέβηκαν ἀπὸ τὰ βουνὰ και μᾶς ἔφτιαξαν κατιτίς. Καὶ γιὰ ν' ἀρῇσουμε τοὺς μεγάλους ἐκείνους πατριώτες στὴν ἡσυχία τους, κάμε μας τὴ χάρη και πές μας με τὸ μελίσσυτο στόμα σου, τί καλὸ μᾶς ἔκαμαν ὡς τὴν ὥρα οἱ μετοχὲς και τὰ παρέμφατα, ποὺ τὰ σπείρετε σὺν πατάτες στὴ Ρούμελη, στὴ Μακεδονία, στὴν Ἠπειρο; Ὡς πότε πιά θὰ νανουρίζουμε τὰ καμάτινα αὐτὸ τὸ ἔθνος μ' ἀνωφέλητα λόγια, με παλιὰς ἱστορίες; Πότε θὰ τοὺς βάλουμε σπέρτο στὸ ρουθόνη νὰ τὸ ζυγνήσουμε; Ἐμπνῆσέ το ἔτσι τὸ ἔθνος, κι αὐτὸ μονάχο τοῦ θὰ τις θυμῆθῃ τις περασμένες τις δόξες. Μονάχα τους θάρθουν τὰ γράμματα κ' οἱ Χημείες. Ἀς μάθῃ πρῶτα τὸ ἔθνος ἀπὸ δουλειά. Ἀς εἶναι γιὰ τὴν ὥρα φιλολογία τοῦ τὰ κλέφτικα τὰ τραγοῦδια, και Χημεία τοῦ—τὴ Χημεία τοῦ ἄς ἀνεβαίνῃ στὸ βουνὸ κι ἄς τὴ μαθαίνῃ. Κ' ἡ λογίότη σου, ποὺ ξέρεις και μιλάς τόσο ἔμορφα, βάλε τσαρούχια και γύριζε ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, και διδασκε τὴν ἀληθινὴ τὴ Χημεία ποὺ ἀνάει τὰ στήθια και ξυπνάει τοὺς λαούς.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΙΤΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΟΡΓΗ

Καράβια ταξιδεύετε πολλὴν καιρό. Και πάλι
Με τὰ παννιά ἀνεμόδαρτα, περήφανα, σκληρὰ
Γιὰ κάποια τάχα ἀγύριστα ταξίδια· μοκρινὰ
Ἀπὸ τὰ μάτια χάνεστε κι ἀπὸ τὸ περιγιάλι.

Κι ὁ ναύτης ὁποῦ τ' ἄδοξα τὰ γέρα του παρῶ
Στοῦ μῶλου τὰ ρηχὰ νερὰ παρόμερα ἐκεῖ κάτω,
Τὰ χρόνια, τὰ συντρόφια του θυμῶνται τὰ παλιὰ
Και εἶναι ὁργῆς ἀνάθεμα στὸ βίος και στὰ παιδιὰ
του!...

ΜΑΞΙΜΟΣ ΔΩΡΟΣ

ΣΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

(Γιὰ νὰ τὰκούσουνε κι' ἄλλοι)

Ἔχω, ἀπὸ πολλὴν καιρό, σχηματίσει μιὰ ἰδέα ποὺ, μ' ὅλη τὴ πικρὴ ἀλήθεια ποὺ περιέχει δὲ θὰ διστάζω νὰ τὴν πῶ ἢ φοιτητικὴ νεολαία στὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσωπεύει ὅ,τι πτωχότομο κι ἀνόητο. Ἀντὶς μὲ τὴ μόρφωση, ποὺ ὑποτίθεται πῶς ἀποχτάει τόσα χρόνια πάνω στὰ θρανία, νὰ γίνεται ἀνεξαρτήτῃ στὴ σκέψη και στὴ γνώμη, γίνεται ὄργανο τοῦ πρώτου δημαγωγοῦ, τοῦ πρώτου τυχόντα Μιστριώτη, και τοῦτο σ' ὅλα τὰ ζητήματα. Τὰ γεγονότα εἶναι ἀκόμα φρέσκα στὴ μνήμη καθενὸς γιὰ νὰ μὴ χρειαστῇ νὰ γίνῃ πλατύτερος λόγος γιὰ τὰ καννιβαλικά ἐπεισόδια τῶν Βαγγελικῶν ποὺ ρεζιλέψανε τὴν Ἑλλάδα μπροστὰ στὴν Εὐρώπη. Οἱ ντροπιαστικὲς σκηνὲς κατὰ τοῦ καθηγητῆ κ. Ἀντρεάδη και τὴν τελευταίαν τὰ γελοῖα ὑπομνήματα ἐναντίον τοῦ κ. Παναγιωτοπούλου μᾶς δείχνουνε γιὰ χίλιστη φορὰ τοὺς φοιτητὰς ἀνικανούς νὰ σκεφτοῦνε μοναχοὶ τους, τὸ νοῦ τους περιορισμένονε στὸ ἐλεεινὸ τους ἄτομο, τὰ μάτια τους σταματημένα στὸ καμπαναριὸ τοῦ χωριοῦ τους.

*
Οἱ δὲ φοιτητὰς τῆς Θεολογίας ζητοῦν τὴν ὑποβολὴν νομοσχεδίου διὰ τοῦ ὁποίου νὰ τιμωροῦνται οἱ ἄθεοι και οἱ βλασφημοῦντες τὰ θεῖα. (Πρωτὴν 5 Μαρτίου 1910)

Σὲ χρόνους μακρινούς με πῆγε ἡ φαντασία μου σὰ διαβάζω αὐτὰς τίς γραμμές. Ἦσυχ' ἦσυχ' αἶδ' νὰ διαβαίνουμε μπροστὰ μου τὰ φαντάσματα τοῦ Ἀρείου, τοῦ Σαβονάρδα, τοῦ Τζιζοντάτο Μπροῦνο, τοῦ Μισέλ Σερβὲ και τοῦ Γαλιλαίου. Αἶμα διψοῦνε πάλι οἱ καλότεροι, μὰ αἶμα σήμερ' αἰ χύνουμε γιὰ τέτοια ζωντοβόλα.

«Νόμον τιμωροῦντα τοὺς ἄθεους» γυρίζετε· μὰ δὲ μοῦ λέτε πρῶτα σὺν τί πράμα νῆναι ἡ ἄθεια κι ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ νὰ πάη; Τάχα νὰ βάλουμε με τοὺς ἄθεους, ὅποιον δὲν παραδέχεται τὴν ὁραϊκὴν και χριστιανικὴν μυθολογία, ὅποιον νομίζει πῶς οἱ πιὸ ἐπικίνδυνοι ἀγρόμιστοι εἶναι οἱ παχύδερμοι δεσποτὰδες και οἱ λεγάμενοι καθηγητὰς τῶν θρησκευτικῶν ἢ καὶ τῶν ποὺ ἰσχυρίζεται πῶς σκοπὸς τοῦ κράτους εἶναι ἄλλο πρὸς ἢ προετοιμασία γιὰ τὴ μέλλουσα ζωὴ; Ὅθ' ἐπιθυμοῦσα οἱ κύριοι φοιτητὰδες, μαζὶ με τὸν ὀρισμὸ και τὰ ὅρια τῆς ἀθείας, νὰ μᾶς δύναντε τὴν τρόπο ποὺ θὰ τὴ ζετρωπώνουμε καθὼς και τὴν πνοὴ ποὺ σκέφτονται πῶς τῆς πρέπει. Τί λέτε. νὰ ξαναφέρουμε τὴν Inquisition, τὸ κάψιμο και τὸ κρέμασμα, ποὺ ἀπὸ παλιούς καιρούς ἀγάπησε τόσο πολὺ ἡ Ἐκκλησία;

Γεννήματα ἐχιδνῶν, ὄντα σιχαμερὰ και τιποτένια, δὲ σὰς ἔπεσε τὸ στόμα, ὅταν τολμήσατε νὰ προφέρετε μιὰ τέτλια βλαστήμια ἐναντίον τῆς προόδου και τοῦ πολιτισμοῦ; Και ποῖος σὰς εἶπε πῶς ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλετε στὸν ἄλλον νὰ πιστεῖ τὰ ἀλαμπουργικά τῶν Βυζαντινῶν καλογέρων ἢ τὴ μεγάλη ἀνεξικακία και μακροθυμία τοῦ Χριστοῦ ἢ τὸ «ὅ σὺ μισεῖς ἐτέρω μὴ ποιήσης» γιὰ μήπως ξέρετε τί θὰ πῇ Χριστὸς και τί θρησκεία; Ἐνα μοναχὰ φροντίζετε, πῶς νὰ γιομίσσετε τὴν ἄ

χόρταγῃ κοιλία σας, πῶς νὰ τσεπώσετε τὰ ὄβολα τῶν πιστῶν και πῶς ὁ βίος σας νὰ ποτελῇ ὅσο τὸ δυνατό τὴν ὑβριστικώτερη ἀντινομία με τίς θεμελιώδεις διατάξεις τῆς ἠθικῆς ποὺ εἰσαπτε διωριτμένοι νὰ διδάσκετε. Γιατὶ και καταχρηστικὴ εἰσαπτε [μὴ γιὰ τὸ μορφωμένο κλήρο] και φαγάδες και πιотάδες και ἀσυνείδητοι και τοκογλύφοι και ραδιοῦργοι και διεφθαρμένοι, ὅταν δὲν εἰσαπτε μωροὶ και περιορισμένοι.

Δὲν ἔτυχε ποτὲ στὴ ζωὴ μου νὰ κουβεντιάσω με Ἑλληνα εἴτε τοῦ ἐσωτερικοῦ εἴτε τοῦ ἐξωτερικοῦ και νὰ μὴν ἀκούσω τὰ αἰώνια παρὰ π.να ἐκάντῃ τοῦ κλήρου, τοῦ ἀνώτερου και μορφωμένου πρὸ πάντων. Οἱ δεσποτὰδες τῆς Τουρκίας εἶναι σωστοὶ τύραννοι· στὶς περιοδεῖες ποὺ κάנוνε δὲν τόχουνε γιὰ τίποτα νὰ βρίσκειναι σκαϊότατα τοὺς δυστυχισμένους παπάδες, ὅταν τὰ κανονικά δὲν εἶναι ἐτοιμα ἢ λείπει κατιτίς. Ἐπειτα, οὔτε φροντίζουνε νὰ μάθουνε τί γίνεται τὸ θεοφιλέστατο ποίμνιο, ποὺ σὰ θεοφιλέστατο ποὺ εἶναι τρυφῶναι τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος. Ὅσο γιὰ κείνους τοῦ Βασιλείου, ξέρουμε δὲ ὅλοι τί ράτσες εἶναι. (1)

Και μὴ νομίσῃ κανεὶς πῶς ὅσα λέω εἶναι γενικά κι ἀόριστα. Ἐλαβὰ ἀπορρομή, και στὴν Ἑλλάδα και στὴν Εὐρώπη, νὰ σπουδάξω ἀρετὰ καλὰ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ποὺ ἐπαγγέλλεται νὰ σώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν ἀπάντησα χυδαίοντε φρονήματα, ταπεινότερες σκέψεις, πιὸ διεφθαρμένο ἠθικὸ, ὑπὸ κάθε ἐποχῇ. Εἰρὼ δεσπότη ποὺ τιμῶρησε παπὰ γιὰτὶ πῆγε νὰ ἰδῇ τὸν «Ἀθανάσιον Διάκον» και ἄλλον ποὺ συμβίβηκε κἀτι διαφορὰς μ' ἕνα παπὰ «ἐπὶ μετρία ἁμοιβῇ» avec le ciel il y a toujours des accommodations, ποὺ λέει κι ὁ Μολιέρους. Ὁ κ. Παναγιωτοπούλος δὲν ἔχει ἄδικο ὅταν εἶπε τοὺς φοιτητὰδες τῆς Θεολογίας ἀνηρόους και φυγόποινους, ὁ ὀρισμὸς τοῦ ὅμως δὲν εἴτανε σωστότερος, ἀν τοὺς ἔλεγε ἐκέρμη: ἰντρογκάντες και διεφθαρμένους. Ξέρουμε τελειόφοιτο τῆς Θεολογικῆς σχολῆς κι ἐπίδοξο δεσπότη ποὺ δὲν ἄρῃκε δουλικὸ και, σὰ νὰ μὴν τοῦσωνε ἡ ἀκολασία ποὺ τόσο γκρεμίζει τὸ γόητρο τοῦ κλήρου, προδότῃ. Και πρὸς ὅσους συμπατριώτη τοῦ και ζευτέλισε, μέσα σὲ ξένη κοινωνία, τὸ ἐλληνικὸ ὄνομα ἀναιδέστατα γιὰ γυναὶ κοδουλειές. Κι αὐτὸς, κύριό μου, τὴση συνειδήσῃ ἔχει τῆς ἀποστολῆς του, ποὺ θέλει νὰ γίνῃ πνευματικὸς ἀρχηγὸς στὸ Ρωμαιοῦ! Και θὰ γίνῃ, γιατὶ ἔτσι τὸ θέλει ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδας. Φροῦ! νὰ μὴν ἀθασκαθῇ.

Τέτοιοι εἶναι οἱ περισσότεροι σωτήρες τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀνθρωποὶ ἰντρογκάντες, ἐγωῖστες, μ' αἰσθητικὰ ταπεινὰ και ὀρέξεις καννιβαλῶν. Οἱ ἄλλοι στενοκέφαλοι, ποὺ τοὺς λείπει τὸ μεγαλείτερο ἀγκυρὸ ποὺ ὁ ἀνθρώπος ἔχει χρέος νὰ πορτῇ ἢ συνείσθησῃ τῆς προσωπικῆς μόρφωσής. Γι' αὐτὸ βλέπουμε δεσποτὰδες νὰ κακατώνονται σὲ ζητήματα ξένα με τὴ θρησκεία, νὰ βρίζουνε τὸ Ντάρουιν και τὸ Χάικελ, νὰ φορίζουνε τὸ Γενῶν τοῦ Κλεμανσώ. Στὴν Πόλη ποὺ εἴτανε μέχρι πρὸ λίγα χρόνια ὁ πνευματικὸς φῶρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὀργιάζοντε σήμερ' ἡ ἀνοησία και ἡ μαρολογία ποὺ ξαπλίνει τὸ ἀρχιεπισκοπεῖο με περισσὴ δαψίλεια. Ντροπὴ, μὰ τὴν ἀλήθεια. Ντροπὴ!

*
Ἀς μὴν περάσῃ ὅμως κανεὶς ἀπ' τὸ νοῦ πῶς ἔχω ὀρεξὶ νὰ φάω καλογέρους. Δὲ σκέφτομαι καθόλου νὰ παραγνώρισω ὅ,τι τὸ ἔθνος μας χρωστάει στὴ θρησκεία, οὔτε εἰμὶ γὰρ ποὺ θάρνηθῶ τις θυσιῆς και τὰ μαρτύρια τοῦ κατώτερου κλήρου. Ἡ σκληριὰ ἐμπόδιζε σ' ἐμὰς τίς θρησκευτικὰς γκρίνιες νὰ πάρουνε τὴ μορφή ποὺ πῆγανε κατόπι στὴ δυτικὴ Εὐρώπη. Ἡ Βυζαντινὴ φλυαρία και τὰ καλογερικά παραμιλήματα, τὸ σαράκι αὐτὸ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, κάμανε τόπο στὴ φροντίδα πῶς ὁ νικημένος νὰ μὴν ἀφομοιωθῇ με τὸ νικητὴ ἢ μιὰ θρησκεία προφύλαξε και βάσταξε τόσα χρόνια τὸν Ἑλληνισμὸ και σήμερ' ἀκόμα εἶναι τῆς ἐθνικότητος τὸ σύνθημα σὲ πολλὰ μέρη τῆς Τουρ-

(1) Ὁ κ. Ἀμβρόσιος και Σία